

СТАНОВИЩЕ
От доц. д-р Невяна Георгиева Фесчиева, дм

на дисертационен труд
на
д-р Галина Атанасова Хараланова

на тема:
„Социално-медицински проблеми, свързани с институционализацията на лицата на възраст 65 и повече години“

Научен ръководител:
Проф. д-р Лора Христова Георгиева, дм

за присъждане на ОНС „доктор“ по област на висше образование: 7. Здравеопазване и спорт, професионално направление: 7.1. Медицина и научна специалност „Социална медицина и организация на здравеопазването и фармацията“

Със заповед № Р 109-81/22.02.2022 г. на Ректора на МУ -Варна, проф. Валентин Игнатов, дм, предвид доклад с вх.№ 102-304/28.01,2022 на доц. Наталия Ушева, дм, ръководител катедра „Социална медицина и организация на здравеопазването“ и с решение на Факултетния съвет на ФОЗ по протокол №179/11.02.2022 съм определена за външен член на научното жури, а на неговото първо заседание съм избрана да представя становище за дисертационния труд на тема „Социално-медицински проблеми, свързани с институционализацията на лицата на възраст 65 и повече години“ за присъждане на образователна и научна степен „доктор“ в научната специалност „Социална медицина и организация на здравеопазването и фармацията“,

Кратки сведения за докторантката – академично развитие

Галина Хараланова е родена на 28.08.1986 г. в гр. Варна. През 2012 г. се дипломира като магистър - лекар в МУ-Варна. От 15.01.2018 г. е зачислена като редовна докторантка към Катедрата по социална медицина и организация на здравеопазването (КСМОЗ) на МУ-Варна с научен ръководител проф. Лора Георгиева. От септември 2018 г. след успешен конкурс е назначена за асистент към същата катедра. Участва в преподаването на студенти по медицина (българо- и англо езично обучение) и здравен мениджмънт като води практически занятия по социална медицина, въведение в

общественото здраве, въведение в медицината и медицинските професии, информатика и статистика, компютърни науки. Развива научно-изследователска дейност и има десет пълнотекстови публикации, от които пет в чужбина. Участвала е в един международен проект NuTrans Age (No: IB-RA2014-195) в периода 01.2019 до 06.2020 и в докторантски проект по фонд „Наука“ на МУ-Варна (проект 19032/2020). По отношение на докторантурата е изпълнила наукометричните изисквания на ПРАС на МУ-Варна и със Заповед на Ректора от 22.02. 2022 г. е отчислена с право на защита.

Владее писмено и говоримо английски език. Членува в Българската и Европейската асоциация по общественото здравеопазване и Българското научно дружество по общественото здраве.

Обща характеристика на дисертационния труд

Представеният от д-р Галина Хараланова дисертационен труд съдържа 151 страници и е онагледен с 31 таблици, 20 фигури и 3 приложения. Библиографската справка включва 150 литературни източника, от които 39 са на кирилица и 111 – на латиница.

Материалът е структуриран в следните няколко основни, добре балансирани по обем, раздели: Въведение, Глава I – Литературен обзор -35 стр.; Глава II - Цел, задачи, методология и хипотези - 8 стр.; Глава III – Резултати и обсъждане - 69 стр.; Глава - IV Изводи, Препоръки, Заключение – 5 стр., Приноси - 1 стр;

Актуалността на дисертационния труд се обуславя от интензивния процес на популационно стареене в България, която е в групата на най-бързо стареещите европейски нации- за сега 22 % от населението ѝ е във възраст над 65 год. Сблъсъкът между традиционното за страната ни полагане на неформални грижи за възрастните/стари хора в семейството и невъзможността или трудността да бъдат осъществени поради материални, демографски (възрастта на полагащите грижи прогресивно нараства), миграционни, психологически и др. причини поставя дилемата институционализация/ деинституционализация на грижите за стари хора. В това отношение анализът на социално-медицинските проблеми, свързани с институционализацията на възрастните хора е перспективен за намаляване на негативните явления и оптимизиране на този вид обслужване.

Оценка на Литературния обзор. Докторантката се е спряла на няколко най-важни проблема, които имат отношение към замисъла на дисертационния труд: световен опит в институционализацията на лица на 65 и повече години; характеристика на институционалната среда-леглови фонд, кадрова обезпеченост; адаптацията на възрастните хора към условията в институциите, както и посегателствата върху тях (физически, вербални, финансови и др.); социална изолация и социализация на възрастните в институционална среда; алтернативни на институционализацията грижи. Докторантката показва много добра литературна осведоменост по разглежданите проблеми. Литературният обзор е богат извор на информация като специално внимание и разпространение заслужават анализа на международния опит в осигуреността и предоставяне на институционални социални грижи за възрастни лица, както и добри практики за алтернативи на институционалните грижи. Изводите от литературния обзор са в основата на въпросите, които по-нататък изследва в дисертационния труд.

Оценка на цел, задачи и методология. Цел на дисертационния труд е *да се проучат основните проблеми на лицата на 65 и повече години, настанени в социални институции и да се очертаят възможности за превенция на институционализацията.* За изпълнение на целта са поставени шест задачи. Предвидени са три хипотези. Приложени са следните методи: документален (за проучване на нормативната база на домовете за стари хора - ДСХ, както и пълна характеристика на тези институции в България), полуструктурирано интервю и дълбочинно интервю, спектър от статистически методи (дескриптивна статистика, непараметричен анализ хи-квадрат, корелационен анализ - рангова корелация на Spearman). Методите са адекватни на поставените задачи и на обектите на изследването. Методологията включва провеждане на три проучвания на терен:

➤ проучване мнението на институционализирани лица на 65+ год. относно живота в социалната институция - адаптация, общуване, проблеми. Обхванати са изчерпателно домуващите в четири ДСХ във Варна и Провадия, по един общински и един частен във всеки град - общо 175 души, от които 107 от общински и 68 от частни институции. Разработен е инструментариум - въпросник с 37 въпроса, като част от информацията е предварително попълнена от медицинската информация на всеки респондент в съответната институция;

➤ проучване чрез дълбочинно интервю сред институционализирани лица над 65 год. относно начин на живот до постъпване в ДСХ, формиране на решение за

настаняване, очаквания, описания на настоящия живот в институция. Обхванати са 10 лица от частен ДСХ, не включен в първото проучване;

➤ проучване чрез дълбочинно интервю мнението на лица над 65 год. от общността (10 души) относно социалните институции за стари хора, представа за живота в тях и нагласа за настаняване в ДСХ.

Дизайнът на цялостното проучване е много добре описан, отговаря на критериите за съвременно научно изследване и вдъхва доверие към получените резултати.

Оценка на резултатите и приносите.

Резултатите са представени в шест, неравностойни по обем раздела, съобразно с поставените задачи. В първия раздел „Нормативно регулиране и обезпеченост със социални институционални услуги в България“ докторантката представя на картата на България неравномерното разпределение по области и градове, леглови капацитет, тип финансиране и собственост (преобладават частните пред държавните) специализираните институции за предоставяне на социални услуги на възрастни хора. Обсъжда регистрацията им в Агенцията по качеството на социалните услуги като условие за провеждане на мониторинг, ефективен контрол върху дейността им и по този начин - защита на потребителите на услугите им. Вторият най-голям раздел представя резултатите от изчерпателно проучване сред институционализирани лица на възраст 65 и повече години (n=175). По двигателен, когнитивен и сензорен статус, както и по налични заболявания изследваните не се отличават силно от съответната им по възраст популация. Утвърждава се тенденцията за трудности в достъпа до медицинска помощ и много рядко ползване на социални услуги в периода до институционализацията. Данните на д-р Хараланова развенчават някои митове за постъпващите в ДСХ: че нямат жилище, нямат близки роднини, недоволни са от битовите условия в ДСХ. Много подробно са разгледани адаптацията, общуването в институцията, свободните занимания, посещенията на близки и влиянието им върху адаптацията в ДСХ. Допълващите проучвания чрез дълбочинни интервюта разкриват процеса на вземане на решение за постъпване в институция и посочват фактори, върху които може да се въздейства. Важен извод от проучването на възрастни хора от общността е негативното отношение към съответните институции и почти пълна липса на информация за тяхното функциониране.

Изводите произтичат от дисертационния труд. На тях се базират и разработените препоръки, които са насочени към:

- превенция на институционализацията - разширяване на социалните услуги в общността и по-добра информираност на прицелната популация за тях;
- създаване на по-добри условия за адаптация на новопостъпилите в ДСХ като се предоставят адекватни на потребностите и личностовите им особености грижи.

Изразявам съгласие с приносите, формулирани от докторантката - четири приноса с теоретично-познавателен характер и три с практико-приложен характер/

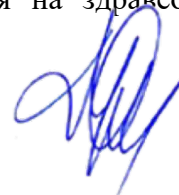
Авторефератът отразява най-съществените страни на дисертационния труд. Във връзка с дисертацията са направени четири пълнотекстови публикации, две от които в чуждестранни списания.

Заключение

Дисертационният труд на д-р Галина Атанасова Хараланова на тема „Социално-медицински проблеми, свързани с институционализацията на лицата на възраст 65 и повече години“ по актуалност, обем и качество на разработката, както и значимост на приносите отговаря на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България и Правилника на МУ - Варна за неговото прилагане. Във връзка с всичко изложено по-горе давам убедено своята положителна оценка и препоръчвам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен „**доктор**” по научната специалност „Социална медицина и организация на здравеопазването и фармацията ” на д-р Галина Атанасова Хараланова

21.04.2022г.

Рецензент:

/доц. Невяна Фесчиева, д.м./